

B O G A N M E L D E L S E R

Ulf Bernitz: Bruttoprisförbudet och andra åtgärder mot konkurrensbegränsning i distributionen. Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, Stockholm 1962. 88 sider. Pris 7 sv. kr.

Sverige har först betydligt senere end Danmark fået en monopollovgivning og som helhed i en lempeligere udformning end vor, hvilket dog ikke har hindret, at der er opnået ganske betydelige praktiske resultater. På et bemærkelsesværdigt punkt er svenskerne gået mere radikalt til værks nemlig ved i loven af 1953 at indføre et direkte forbud mod, at leverandører bestemmer forhandlernes videresalgspriser, det såkaldte bruttoprisforbud. Her i landet har betænkeligheder ved en forbudsregel ført til en noget uklar og ikke helt tilfredsstillende udformning af bestemmelserne om bruttopriser i monopolloven fra 1955. Det er næppe sandsynligt, at lovreglerne på dette vigtige område har fået deres endelige form, og i det hele at debatten om bruttoprissystemet er endeligt afsluttet her i landet. Der kan derfor være god grund til at gøre opmærksom på Ulf Bernitz' lille bog, som gengiver de overvejelser, der har ført til bruttoprisforbudet i Sverige, og samler de erfaringer, der er gjort med bestemmelserne i de snart 10 år, de har været gældende.

Af bogens indhold skal særlig fremhæves en interessant redegørelse for den juridiske problematik, der knytter sig til en sådan forbudsregel. Det er ikke helt så lige til, som man skulle tro, og bruttoprisforbudet må til en vis grad støttes af forholdsregler efter den øvrige monopollovgivning, som der også mere kortfattet gøres rede for, i det omfang den har betydning for konkurrencebegrænsninger i distributionen. Man får ved læsning af bogen et overbevisende indtryk af de målbevidste bestræbelser for at fremme priskonkurrencen i distributionen og fremkalde en differentieret prisfastsættelse, der ligger bag bruttoprisforbu-

det og de forskellige andre foranstaltninger. Det erklærede formål har været at bidrage til at fremme distributionens rationalisering, og man tror gerne forfatteren, når han fremsætter den påstand, at bruttoprisforbudet har været en betydningsfuld faktor i den strukturændring, der i disse år finder sted i distributionen i Sverige. Det er i øvrigt ikke uden interesse at bemærke, at det »lokkevareproblem«, som forkæmperne for bruttoprissystemet tillægger så stor betydning, åbenbart ikke har spillet nogen fremtrædende rolle i praksis. For dem, der i et straffebelagt forbud ser en fare for kriminalisering af erhvervslivet, må det virke beroligende, at der i Sverige kun i 2 tilfælde har været rejst tiltale for overtrædelse af bruttoprisforbudet.

Poul Nørgaard.*

* Ekspeditionssekretær i Monopoltilsynet.

Osmo V. Jaskari: A Study in the Theory of Incidence of Taxation, Suomalaisen Tiedekatemian Toimituksia, Helsinki, 1960. 116 s.

Bogen angiver indledningsvis som sit formål at søge en syntese mellem de overvæltningsteorier, der har lagt vægt på udbudssiden, og den, der hovedsagelig har beskæftiget sig med efterspørgselssiden. Formålet søges bl.a. nået ved at udvide den klassiske, partielle, analyse – der ofte er en lidt kedsommelig ekscersits i pristeorien – med en forudsætning om, at den efterspørgsel, der inddrages ved en skat eller afgift, modsvares af en forøget offentlig udgift. Det samlede resultat heraf antages at blive en mere uelastisk efterspørgsel, snarere end en mindre efterspørgsel. Bogens resultater må ses i lyset af denne forudsætning.

Det fremhæves ikke særlig klart, at helt generelle indkomstskatter næppe kan overvælttes, da de ikke medfører nogen forskydning i produktionsfaktorernes sammensæt-

B O G A N M E L D E L S E R

Ulf Bernitz: Bruttoprisförbudet och andra åtgärder mot konkurrensbegränsning i distributionen. Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, Stockholm 1962. 88 sider. Pris 7 sv. kr.

Sverige har först betydligt senere end Danmark fået en monopollovgivning og som helhed i en lempeligere udformning end vor, hvilket dog ikke har hindret, at der er opnået ganske betydelige praktiske resultater. På et bemærkelsesværdigt punkt er svenskerne gået mere radikalt til værks nemlig ved i loven af 1953 at indføre et direkte forbud mod, at leverandører bestemmer forhandlernes videresalgspriser, det såkaldte bruttoprisforbud. Her i landet har betænkeligheder ved en forbudsregel ført til en noget uklar og ikke helt tilfredsstillende udformning af bestemmelserne om bruttopriser i monopolloven fra 1955. Det er næppe sandsynligt, at lovreglerne på dette vigtige område har fået deres endelige form, og i det hele at debatten om bruttoprissystemet er endeligt afsluttet her i landet. Der kan derfor være god grund til at gøre opmærksom på Ulf Bernitz' lille bog, som gengiver de overvejelser, der har ført til bruttoprisforbudet i Sverige, og samler de erfaringer, der er gjort med bestemmelserne i de snart 10 år, de har været gældende.

Af bogens indhold skal særlig fremhæves en interessant redegørelse for den juridiske problematik, der knytter sig til en sådan forbudsregel. Det er ikke helt så lige til, som man skulle tro, og bruttoprisforbudet må til en vis grad støttes af forholdsregler efter den øvrige monopollovgivning, som der også mere kortfattet gøres rede for, i det omfang den har betydning for konkurrencebegrænsninger i distributionen. Man får ved læsning af bogen et overbevisende indtryk af de målbevidste bestræbelser for at fremme priskonkurrencen i distributionen og fremkalde en differentieret prisfastsættelse, der ligger bag bruttoprisforbu-

det og de forskellige andre foranstaltninger. Det erklærede formål har været at bidrage til at fremme distributionens rationalisering, og man tror gerne forfatteren, når han fremsætter den påstand, at bruttoprisforbudet har været en betydningsfuld faktor i den strukturændring, der i disse år finder sted i distributionen i Sverige. Det er i øvrigt ikke uden interesse at bemærke, at det »lokkevareproblem«, som forkæmperne for bruttoprissystemet tillægger så stor betydning, åbenbart ikke har spillet nogen fremtrædende rolle i praksis. For dem, der i et straffebelagt forbud ser en fare for kriminalisering af erhvervslivet, må det virke beroligende, at der i Sverige kun i 2 tilfælde har været rejst tiltale for overtrædelse af bruttoprisforbudet.

Poul Nørgaard.*

* Ekspeditionssekretær i Monopoltilsynet.

Osmo V. Jaskari: A Study in the Theory of Incidence of Taxation, Suomalaisen Tiedekatemia Toimituksia, Helsinki, 1960. 116 s.

Bogen angiver indledningsvis som sit formål at søge en syntese mellem de overvæltningsteorier, der har lagt vægt på udbudssiden, og den, der hovedsagelig har beskæftiget sig med efterspørgselssiden. Formålet søges bl.a. nået ved at udvide den klassiske, partielle, analyse – der ofte er en lidt kedsommelig ekscursus i pristeorien – med en forudsætning om, at den efterspørgsel, der inddrages ved en skat eller afgift, modsvares af en forøget offentlig udgift. Det samlede resultat heraf antages at blive en mere uelastisk efterspørgsel, snarere end en mindre efterspørgsel. Bogens resultater må ses i lyset af denne forudsætning.

Det fremhæves ikke særlig klart, at helt generelle indkomstskatter næppe kan overvælttes, da de ikke medfører nogen forskydning i produktionsfaktorernes sammensæt-

ning og anvendelse. Forf. analyserer indkomstskat af arbejds løn og af erhvervsindkomster hver for sig.

Med hensyn til *skat af løn* er det svært at nå til en konklusion, da skatten giver modsat rettede indkomst- og substitutions-effekter for arbejdsudbuddet. Forf. mener, at der med det stigende velstandsniveau nok er blevet noget større muligheder for at overvælte skat af løn, i hvert fald i det korte løb. Dette skyldes, at flere vil have økonomiske muligheder for at indskrænke arbejdsindsatsen i tilfælde af skatteforhøjelser. Man kan jo nok sætte spørgsmålstegn ved betydningen heraf. For mange lønmodtagere – med fast arbejdstid, arbejdsgivers krav om arbejdsmængde og overarbejde, etc. – vil de praktiske muligheder for at indskrænke arbejdsindsatsen ofte være små. For f.eks. ægtepar, hvor begge har arbejde, vil mulighederne dog være til stede, men i sådanne tilfælde er arbejdsudbuddets reaktioner på skatten imidlertid særlig vanskelig at forudsige; dette indviklede spørgsmål i overvæltningsteorien – der bl.a. har relevans for drøftelsen af sambeskatning ctr. særbeskatning – er ikke udførligt behandlet i den kortfattede bog.

Som argument for, at der nu omstunder skulle være større mulighed for at overvælte skat af løn, anføres videre, at regeringerne i højere grad end tidligere har overtaget ansvaret for beskæftigelsen, hvorfor fagforeningerne bedre end forhen vil kunne tillade sig at reagere på en skatteforhøjelse med lønkrav. Reaktionerne vil ifølge forf. formentlig blive stærkere for de højere end for de lavere indkomstgrupper, kraftigere ved progressiv end ved proportional beskatning og kraftigere under det nuværende opkrævningssystem end ved beskatning af den løbende indkomst, der på den anden side giver en noget hurtigere reaktion.

Under behandlingen af spørgsmålet om overvæltning af direkte *skat af erhvervsindkomst* kommer forf. ind på, at også andre skatteregler end sætterne er af betydning. Bogen indeholder således en interes-

sant analyse af afskrivningsreglernes indflydelse på overvæltningen. Under stabilt prisniveau og en stationær økonomi giver disse regler ingen anledning til nærmere spekulationer, men under stigende prisniveau virker skattelovgivningens princip om afskrivning på grundlag af kostpriser ifølge forf. som en begunstiggelse af nye virksomheder, idet princippet giver de ældre virksomheder en overdreven gevinst og dermed beskatning. Forf. går meget vidt i denne betragtning, og siger bl.a., at under en inflation af lang varighed berøver disse afskrivningsregler de gamle virksomheder og de gamle industrier muligheden for at opretholde deres kapital (især ved høj grad af selvfinansiering) og for at konkurrere med industrierne i de lande, hvor prisstigningerne har været mindre. Det lyder let bittert.

Da virksomhedernes alder, omkostningsstruktur, finansiering, m.v., er så forskellig, skal de benytte forskellige prisforhøjelser for at overvælte en skatteforhøjelse, og derfor vil en skat på erhvervsindkomst ifølge forf. være vanskelig at overvælte.

Aktieselskabsskatterne gøres til genstand for særlig behandling. Forf. argumenterer imod det af Gunnar Myrdal og andre fremholdte synspunkt, at aktieselskabsskatter kan overvælttes, fordi de i et vist omfang er dobbeltbeskatning og derfor giver kapitalen mindre tilskyndelse til at søge over i aktieselskabsform. Det indvendes herimod, at kun en begrænset del af produktionen foregår i aktieselskaber, hvorfor selskabernes muligheder for at vælte skatten fremad på priser eller tilbage på råvarepriser eller løn er begrænsede. Endvidere kan anden kapital friste samme skæbne som aktiekapitalen med hensyn til dobbeltbeskatning. Særlig vanskeligt vil det være at overvælte skatten for de selskaber, der er eksportvirksomheder.

Det er af nogle økonomer (Seligman m. fl.) hævdet, at selskabsskatterne ikke kan overvælttes, da de ikke påvirker grænseproducenten, som ikke har indkomst og derfor ikke svarer indkomstskat. Herimod indvender forf., at priserne sjældent bestem-

mes af grænseproducenten, men af prisføreren, der vil reagere på en skat med prisforhøjelse. Det vil efter forf.s mening være muligt at overvælte selskabsskatterne delvis.

Også for de *indirekte skatters* vedkommende når forf. til lidt andre resultater end de gængse. Luksusskatter er efter hans mening vanskeligere og andre afgifter lettere at overvælte end almindeligvis antaget.

Forf. behandler bl.a. spørgsmålet om overvæltning på forbrugerpriser contra overvæltning på faktorpriser og anfører hovedreglen: hvis varens efterspørgsel er mere elastisk end faktorudbuddet, er det mere fordelagtigt at søge at overvælte afgiften bagud på faktorpriserne. Det indrømmes, at overvæltning tilbage tager tid, og at elasticitetsforholdene herfor sjældent er gunstige for andre end luksusvarer og for eksportvarer, der ikke fritages for afgift ved udførsel.

Forf. når til, at ved konstante omkostninger kan hele afgiften overvælttes, og at det samme stort set vil ske ved såvel stigende som faldende omkostninger, når den som følge af skatteopkrævningen forøgede efterspørgsel tages i betragtning. Disse resultater gælder i det store og hele uanset

markedsformen. Forf. mener således – også noget i strid med gængs opfattelse – at selv monopolisten vil have mulighed for at overvælte en del af afgiften, i hvert tilfælde i det lange løb. Afgørende for overvæltningsresultatet under ufuldkommen konkurrence er det, om afgiften af alle producenterne opfattes som gyldig grund til at forøge priserne, og om de alle venter, at andre virksomheder har samme opfattelse.

I et afsluttende kapitel behandles nogle særlige spørgsmål, f.eks. om overvæltningen er afhængig af den almindelige prisbevægelse. Forf. mener ikke, at en langvarig inflation letter overvæltningen, idet han lægger vægt på, at inflationen får kapital- og dermed efterspørgselsdannelsen til at svigte. Han behandler endelig mulighederne for overvæltning på udenlandske producenter eller forbrugere, og påviser bl.a., at socialbidrag, der pålignes i forhold til arbejdsgiverens lønsum, kan stimulere importen, men også fremme maskinteknikkens anvendelse.

Bogen indeholder en god fortegnelse over litteratur om emnet.

Martin Korst.*

* Sekretær i Skattedepartementet.